

**PRAKTYKA** (137) *sb f*

-ty- (89), -ti- (48).

*Oba a jasne* (w tym w pierwszym a 7 r., w drugim 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* praktyka (26). ◇ *G* praktyki (12). ◇ *A* praktykę (17), praktyką (1); -ę : -ą (2:1). ◇ *I* praktyką (9). ◇ *L* praktyce (7). ◇ *pl N* praktyki (11). ◇ *G* praktyk (17). ◇ *A* praktyki (24). ◇ *I* praktykami (10); -ami (8), -(a)mi (2). ◇ *L* praktykach (3); -ach (2) *WierKróc*, *SarnStat*; -äch (1) *StryjKron*.

*Sł stp brak*, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Przemysłny lub wykrętny sposób pokonania trudności; wybieg, intryga, podstęp* (66) : radz się Sofiłyki/ A okaż wzytek rozum swoy ná ty práktiki *GrzegRóżn* N3v; ná każdym Seymie Polskim/ nic nie czynimy iného/ iedno tą Práktyką łowimy węgorze. *OrzQuin* C2, Cv *margin*, C2v, C3v; Bo podeyrzenia wielkie iuż powtáły / dziwne praktyki tak się rozmnożyły *MycPrz* I [A3], B3, B3v, II A2v, A4v, B2 (8); Lepić nam wziąć możnego k temu y tzułego/ Cobyśmy go nie znali w práktikách biegłego. Gdyż nagorfy poštěpek praktika okryie *WierKróc* B2v, Av, B2, B2v; Práctyk się námnożyło/ nie máłz vprzeymości/ Zaden nie iest wważon w swoiey doštoyności. *KochDryas* A2v, A2v; Niech się ia o żadną práctykę nie kuźę/ Któraby ná potym szpecić miała dużę. *KochPs* 205; *CzechEp* 332; Do tegoż kręfu y ámbicia ludzi wiedzie: bo gdzie przewieść swęgo práctikami niemoga/ tam się ábo do gwałtu pópolicie vćiekáią álbo zpořtrónnymi nieiákie porozumienie/ y bunty miéwáią *KochWr* 35; *PapUp* B; *ActReg* 94, 95, 135, 157; *GrochKal* 14; *CiekPotr* 49; *SzarzRyt* A4; [szpiegów niech nie ma w cudzy ziemi, bo może stąd praktyka urość *AktaSejmikPozn* 1590/114, 1598/207].

*praktyka z kim około czego* (1): KToby od tego czáfu w práctikách z kimkolwiek około pánowania czyięgokolwiek/ y póřádenia ná řtolicy páńřtw tych doznán był/ tedy [...] [może być na sejm pozwan] *SarnStat* 118.

[*praktyka o kim*: żeby wszyscy postronni sąmsiedzi wiedzieli o taki Rad koronnych i ludzi rycerskich po wszytkich pańřtwach koronnych gotowości, a jeźliby który z nich nam co przeciwnego myśleł, aby go taka nasza gotowość powściągnęła. Tak i praktyka, bełaliby jaka onas, musiałyby się cofnąć. *SenatDelib* 189.]

*praktyka czyja* [w tym: *pron poss* (3), *G sb* (1)] (4): TA wieść o práctikách Ruřkich Xiążąt/ gdy się doniosła do Bolesława Krzywouřtego [...] zátřwożył łobą bárdzo *StryjKron* 215; nie mógł Papież vrość áż tych dwu Krółow (iákořmy řtyřzeli) řwymi práctykami poniżył *NiemObr* 170, 61, 168.

*W póřázeniach szeregowych* (4): Iákie odmienności czyniá [dwurogata bestia] w kroloch y w Cefářzoch Rzymřkich tymi chytrořciámi/ řwemi á tymi dziwnymi práctykami á pořřępki *RejAp* 113; PAtřzayże zářię iákie zuchwáľřtwá iákie mordy/ iákie krwie rozlanie/ iákie práctyki [...] s they řzárey pychy nářzey/ rozniořły się po řwiátu. *RejZwierc* 191; *SkarKazSej* 695b. Cf »prze(z) praktyki«.

*Zwroty*: »praktyki czynić« [szyk zmienny] (2): widzę/ ALEXánder. Práctyki czyni towarzyřřtwá zbiera *KochOdpr* A3v; Miećcie boiařn Boza w łobie [Panowie] próřze/ bo iefli tey niezachowacie/ poidziecie/ poidziecie nanas fortelmi/ bedziecie znowu tznin *Práctiki* natich *Electiach* *PapUp* Ev.

»praktyki kować« (1): Którzy próřciw cnotliwym práctyki kuia/ A niewinné nád práwo iáwné řkázuią. *KochPs* 142.

»udać się na praktyki, w praktyki« (1:1): Vdał by fie w práktyki iáko Krol niebofzczyk/ A był by w krotkim czáfie v nas wielki vciík. *MycPrz* I B2; Glinski Michał [...] wnet fie vdał ná Práktiki z Zołnierzámi *StryjKron* 737.

»praktyki umieć« [szyk zmienny] (6): *MycPrz* II A4, C4v; Wázniefzyć Mořkiewřkiemu biegły chłop Rycerřki/ Miřzy mu niź wykřtáč co vmie práktiki. *WierKróc* B2v; Ktory práktyk nie vmie trudno mocá iemu. *WierKróc* B3, A3v; *NiemObr* 87.

»praktyk używać« (2): w kořciele řiáá řprořnych błędow/ sekt/ y kácerřtw fie námnożyło [...] y w Rzeczypořp. vřtávicřnie rádzáč/ y dźiwnych práktyk vżywáiác/ przedřię nic řtátecznego zbudowác áni vřtánowić nie moźemy *WujJud* A4; *NiemObr* 172.

*Wyrażenia*: »praktyka chytra« (1): á to wřzyřtko řye dźieie/ iż oni nie zdolewáiá drugim/ Práktyká oná chytrá/ która mámi ludźmi prořtymi/ złé zá dobré/ řzkodę zá pożytek przemieniáiác *OrzQuin* C3.

»ciche [= *podstępne*] praktyki« (1): Táki był Kátiliná [...] iż mu nie řły ciché práktiki/ viechá z Rzymu *KochWr* 34.

»praktyki włoskie« (4): Bo czyřcie iuz v nas vmieię the Práktiki Włofkie/ bo iedni we Włofzech á drudzy zá w Polřzce fie ich náuczyl *MycPrz* II A4; Nie vmiał Páweł ř. tych práktyk Włofkich mátki Rzymřkiey *NiemObr* 87. *Cf* »przez praktyki włoskie«.

»zdradne praktyki« (1): Dobrzeć fie Hipoćriřis [!] w Polřzce zámnożyłá/ Te to zdrádne práktyki ku řobie przyięłá. *MycPrz* I B3.

*Szeregi*: »praktyki i anřlaki« (1): práktyk y áńřzlakow pánowie duchowni/ v tego řwego práwá/ przeciwo nim vżywáli. *NiemObr* 172.

»fortel i praktyka« (1): wołáiác Rzeczpořpolita/ Rzeczpořpolita/ přuiá Rzeczpořpolitá: á řwoię włáfná ná nogi řtáwiá/ dźiwnym fortelem y práktyká. *OrzQuin* C4v.

*Wyrażenia przyimkowe*: »prze(z) praktyki« (11): Tak teź nářzy wielebni Biřkupi/ gdyź przez ámbicyę/ y przez dźiwne práktyki/ ná Biřkupřtwá w chodzą/ widźiř iákiego Duchá máiá *OrzRozm* I2v, I2v; *OrzQuin* C3; Więřzyć ieřt Tiran káždy w zachodney kráinie/ Bo ich tam wielka wielkořć przes práktiki ginie. *WierKróc* A3v; *CzechEp* 351; *NiemObr* 164; *ActReg* 31.

~ *W połáczeniu szeregowym* (1): Nafeimie wleřzici [*lege: w Łęczycy*] nieprzes zadne Práktiki/ nie zadna chitrořcia abo zdrada/ [...] prořil abi [...] *PaprUp* C2v.

*Wyrażenia*: »prze niecotliwe praktyki« (1): czegořmy doználi nátym přeřřłym Krolu iáko on wiele domow zacnych páńřkich/ prze niecotliwe Práktiki zniřczył *MycPrz* II B2v.

»przez praktyki włoskie« (2): Zá poduřzczeniem tedy řzátáńřkim/ przez rozmáite práktyki Włofkie/ przyřřło do tego/ iż Pápieřowie Rzymřcy [...] groźni byli *NiemObr* 63, 59. ~

[»za praktyká: To takie protestacyje enervant autoritatem Konřtytucyjei Ńejmowych, a přeřřłego Ńejmu řaden pořł nie uczynieł tego áż po Ńejmie na Ńronie, znáć że za praktyká. *AktaŃejmikPozn* 1540/113.]

2. *Obyczá, zwyczaj, Ńpořób*; [*practica – Ńprawa, obieranie BartBydg*] (9) : *RejWiz* 93v; Y řcrutinia ktore to [*męźobójřtwa*] nápráwić miały/ iż řá mimo opiřanie w práwie Boźym y pořpolitym

krześciańskim/ tedy też za igrzyfko łtoią/ y praktyki do więtfzey w tym śmiałości mnożą. *PowodPr* 68; *CiekPotr* 67.

*praktyka czego* (1): Praktyka nieślufzna záhámowania Iurifdiciey duchowney y compoficiey/ iáko R.P. łzkodliwa. *PowodPr* 24 *marg*.

*praktyka czyja* [zawsze: *pron poss*] (3): *BibRadz Is* 47/15; Y což małz łákomcze po tym/ Ize wżytko myłifz o tym Abyś dárl y z Dębu łyká/ To twoiá wżytká praktyká. *RejZwierc* 231v; Bo też robotę płzczelá/ fwą praktyká wiefká/ Zowie [*bartnik*] świętym brzemieniem/ y rofá niebiefká. *KlonWor* 11.

*Żart.* (2): iedno iż łye bárzo w to koło [*Poselskie*]/ niewiém iáko/ zákrádlá páni Praktyká/ która nam w Polfzce wżytko płuie *OrzQuin Cv*, D4.

3. *Doświadczenie, biegłość w czym* (5) : *Oczko A3*; Rozum nie ták wiele należy w náuce/ iáko w experiencyey. Bo wiele vczonych nie vmieią nic vczynić álbo wykonać. Rozum wyniołfy z Praktyki/ rad vpada [*tj. praktyka góruje nad wyniosłym rozumem*] *GostGosp* 2; gdyż y látá/ y w obcych kráich praktyká [...] ku náturze y dowcipowi iego/ który ma ná wżytko wważny y iákoby dośkonály/ máterey mu síłá dodać mogą *GostGospSieb* +4v.

*praktyka czyja* (1): niektorzy wolá więc z Kándyey/ Abo do Cypru/ ábo do Syryey. Niektorzy wolá w práwo do Afryki/ Dla fwey praktyki. *KlonFlis* D2v.

*Zwrot*: »praktykę [czego] mieć« (1): W.M. Senatorem ták zacnym á poważnym będąc/ y iuz długim rzeczy zwyczáiem/ praktykę łpraw nieomylná máiąc/ w łkrytfzych niź ia łprawách/ dobrzeš tego doznał. *Oczko A3*.

*Wyrażenie*: »praktyka nieomylna« (1): *Oczko A3 cf Zwrot*.

4. *Stosowanie prawa* (14) : Bo síłá ich znamy co Státut vmieią, y piłác pozwy, zapisy vmieią, á przedsię gdy do praktyki przydzie, nieumieią łobie przed ładem począc *SarnStat* 5v; ná trzecim mieýfcu przychodzi mówić o láméy praktyce: to iest, o Procešie práwnym *SarnStat* 716, 1301, 1305.

*praktyka o czym* (1): *BielKron* 109 *cf Szereg*.

*W tytule rozdziału „Statutów” Sarnickiego* (7): Rekuđuiąc drugi raz, bęđzieli łie zdáło, może té Tytuły Praktyki przydać zaraz pod Tytułmi w Státucie, żeby záraz iedná rzecz drugá obiáñniáła *SarnStat* 1278; DEkrét o Bábiznie w czym ma přešcriptiá, á w czym nie ma: wysłzéy iest nápiłány w pierwšzey częšci Praktyki. *SarnStat* 1304, 803, 1262, 1277 *žp*, 1304 [2 r.].

*Wyrażenia*: »praktyka prawna« (2): Są iefcze drudzy, co do piłania łá łpofobnieyfzy, á do odprawowania kaur [...] niecwiczeni. Otož dla tych formy tu bęđą przydané połtepków práwnych: á dla tych wtórych, przykłády y praktykę práwná pokažemy. *SarnStat* 1242, 101.

[»praktyka sądu«: yłz krol [...] obv dwv łthron wızandzye łzwem bicz přełz łthrony kladzyone nyewyedzyal any ych naturi any effenciey přełz practicá łządu krolia iego milofzczy bycz zly dzyal albo dobri poznal. *ZapWpolKośc* 1549 9/172v]

*Szereg*: »sprawa a praktyka« (1): A gdy o tym łprawę á praktykę mieli přeciw Koryolanowi/ przewiedli to połpolftwo/ iż komuby łie krzywdá zdálá w práwie przed Pátrycyufy/ moğł ápellowác do połpolftwá. *BielKron* 109.

5. *Wróżba, przepowiednia; fatum, praedictio Mącz, Cn; augurium Vulg; auspicium, divinatio, iudicium, oraculum, prognosticon Mącz* (36) : Dziń [!] godny ku wyłłaniu oratorow, legatow połflow

w rozmagithe łrony, liczbę, praktyke dobrze łprawiac *FalZioł* V 53; Y rzekł praktykarzowi/ otosz tve praktyki/ Prze ty nędzne niewiálty/ zmyliły mi łzyki. *RejZwierc* 37v; Pánthus przyrodzony Priamułow powieđał/ iż łtychał od łwego oyca/ ielli kiedy Páris żonę poymie z Greciey/ będye włytká Troia łkázoná. Ale tá ptáktiká od nich była w łmiech obroconá. *BielKron* 55v, 260v; Prognosticon, Praktyká rzeczy przelzlich przeýzrzenie. *Mącz* 147b, 118c, 443c; *LeovPrzep* D2v, H2; Tákie dzifia praktyki dziwne powłstawáia/ Iż kto łie im przyłłucha włofy ná nim włtáia. *RejZwierc* 252v; the łofy do tego by przyłł mogły/ iáko niktoryz praktyki pułłili/ żeby do czterzech lat Interregnum łtác miáło *MycPrz* II C3v; *GostGosp* 68; *GrochKal* 17.

*praktyka z czego* (1): *Mącz* 21d; [Przyłtrzeđał łnow/ trzymał łie praktyk z ptálłego łátu [!]/ zábáwiáł łie okołó czár *Leop* 2.*Par* 33/6 (*Linde*)].

*praktyka o czym* (3): Praedictio, Wiefzczbá/ práktiká o rzeczách przilłzłych. *Mącz* 87d, 271a; Praktyká o dżilłeyłzym Wieku. *LeovPrzep* b3v.

*Ze zdaniem przydawkowym* [w tym: z zapowiednikiem ta (2); iż, że] (4): káplán Pogáńłki [...] miáł przed tym praktykę/ iż wiele plág máia podiać Egipcianie *BielKron* 28, 54; Turcy Bogá prołzą/ áby miedzy Krzełcijány nigdy zgody nie było/ bo the Praktykę máia/ iż máia być porázeni czáfu łwego od Krzełcijan *BielSpr* 60; *PaprUp* L4.

*W połączeniach szeregowych* (3): *Mącz* 267b; [człowiekowi rozważnemu] nie łthráłzne żadne nowinki/ [...] żadne pogrołki niebiełkie/ żadne praktyki *RejZwierc* 88; Wylíčzenie krotkie grzechow przełwiko Dżiełłięciorgu Przykázaniu Bożemu popełnionych. Przełwiko Pierwłzemu. WYrzeczenie wiáry [...] Praktyki/ czáry/ wrołki/ y z czártem porozumienie. *LatHar* 113.

*Zwrot*: »praktykę brać« (3): Haruspex, Wiefzczek áłbo Práktikars ze wnětrznócy zwierzęcich ná ofiáre dánych práktiká [!] łwá bierząc. *Mącz* 153b, 271a, 234d.

*Wyrażenia*: »dawna, stara praktyka« (1:1): Ma<sup>m</sup> dawną praktykę iedne<sup>go</sup> człowieka/ ktora námienia tych czáłow ołtátecznych Lwá ryczącego wynidż z łálá *LeovPrzep* D2; Rozumiém temu żeł łtychał o łtaréy iákiéyłci praktyce/ która nie práwie dobrze téy korónie zá tych czáłow náłznych tułzy *KochWr* 39.

»szczęłliwa praktyka« (1): Otoż w niwecz bolełci/ one trołki przelłzł/ Gdył [lege: gdyż] łzczęłliwą Práktiká/ zá włyłtkie zágáłłe. *PaxLiz* C3v.

»praktyka tajemna« (1): Monstrum ali dicimus proverbialiter, ubi quid occulti vitii latere significamus, Nieyáka práktiká táyemna. *Mącz* 231c.

*Szeregi*: [»gułłá albo praktyki«: Zágubię y miáłłhá źiemie twoiey [...]/ y odeymę zabobony z ręki twoiey/ y gułłá áłbo praktyki [divinationes] nie będa więcey w tobie. *Leop Mich* 5/11 (*Linde*).]

»judycyje a praktyki« (1): Astrologus, Práktikars/ który Iudicie á Práktiki ná roki popifuye. *Mącz* 18b.

»praktyki albo odpowiedzi« (1): Bo pátrż iż mądry á opátrżny gołpodarz gdy połtrách iáki będzie łtychác o iákim ogniu/ áłbo s práktik áłbo też z odpowiedzi iákiey/ o wnet wodi ná dom nánołłi. *RejZwierc* 134.

»praktyka, (a) wieszczba (a. wieszczbiarstwo)« [szyk 2:1] (3): Auspicium, Praktiká. Wieszczbá z ptáltwá/ Fortuna. *Mącz* 21d; oscines, Ptacy z których ziewania, pisku y wołania wieszczbiárze prácticę á wieszczbiárstwo o przyzłych rzeczach bierzą. *Mącz* 271a, 66c.

*Wyrażenie przyimkowe*: »według praktyki« (2): Olech według Praktiki vmárł. *StryjKron* 121 marg; *PaxLiz* B.

*Przen [o czym]* (1) : Wífákes polak dzierz fie íwego Seropu przyrodzonego [...] A niechay tego kramnego Boć fie íkázi płec od niego [...] Zac máła o tym prácticá Podágra/ Flux/ Sciatyká *RejRozpr* G4.

**6.** *Wrózenie, umiejętność wrózenia; divinatio Vulg* (7) : *RejZwierz* 34; Piżą Poetowie íkad iey [Kasandrze] tá prácticá przyzłá. *BielKron* 55v. Necromantes, Praktikarz/ wieszczzy z poyzżenia ná martwe ciáło. Necromantea, vel Necyomantea Tákowey prácticí nauká álbo wieszczbá. *Mącz* 244a.

*Wyrażenia*: »praktyka cygańska« (1): Chiromantia, prácticá Cygáńka/ Włásiwa zaboboná zda mi íę Pogáńka. *KlonWor* 1.

»praktyka gwiazdarska« (1): Delius rzeczony od Delos wyłpy/ ten vmiał prácticę gwiazdárską *BielKron* 23.

»w praktyce uczony« (1): A íeft w Práktice człowiek iuz ná der vczony *PaxLiz* B3.

*Szereg*: »nauka gwiazdeczna i praktyka« (1): A íże powiádáią o krolu ich íże był dobrze rozumieiący w náuce gwiazdeczney/ y w prácticie ćwiczony *HistAl* A.

*Synonimy*: **1.** *hanszlak, fortel, hak, kluczka, kunszt, podstępek, przemysł, sztuka, wymysł, wywrot, zasadka*; **2.** *obyczaj, sposob, zwyczaj*; **3.** *biegłość, doświadczenie, eksperyjencyja, wyćwiczenie*; **4.** *prawo, proces*; **5.** *judycjum, wieszczba, wieszczbiarstwo, wroźba, wroźenie*; **6.** *wroźba, wroźka, wroźenie*.

Cf **PRANDYKA**